

Hervormingsmoratorium

Ik herinner mij nog goed hoe ik in de jaren negentig een heftige discussie voerde met een geëerde oud-collega die voor de oprichting van een conservatieve partij pleitte. Een partij met als voornaamste programmapunt dat alles zoveel mogelijk bij het oude moet blijven, ontbrak volgens hem node in Nederland. Niet omdat Nederland 'af' was en er niets meer te verbeteren viel. Maar veel beleidswijzigingen in het verleden, die als verbetering werden gepresenteerd, hadden in de praktijk juist in achteruitgang geresulteerd. Denk aan de vele wijzigingen in het onderwijs, of aan de privatisering van publieke diensten, of aan de marktwerking in de zorg. Ik moest destijds weinig van zijn opvattingen hebben. Dat veel hervormingen uit het verleden geen succes waren gebleken, wilde toch niet zeggen dat dit in de toekomst ook zo zou zijn?

Ik moest aan de discussies met deze oud-collega denken, toen ik Rutte en Samsom een voorkeur hoorde uitspreken voor een regeerakkoord op basis van een positieve uitruil. Dus geen waterige compromissen en geen stilstand — want zoals we weten staat stilstand gelijk aan achteruitgang — maar een uitruil tussen de hervormingswensen van de PvdA en die van de vvd. Zodat beide partijen hun achterban kunnen tonen dat zij een paar mooie programmapunten hebben binnengehaald. En om te voorkomen dat er vier jaar lang niets wezenlijks wordt gedaan aan de problemen waarmee Nederland kampt. Alleen dan zal Nederland sterker uit de crisis komen, zoals Rutte niet moe wordt te benadrukken.

Ik was aanvankelijk wel gecharmeerd van deze gedachte. Vormde een dergelijke uitruil niet ook het succes van het eerste kabinet-Kok, beter bekend als Paars 1? In wezen berustte Paars 1 op een uitruil tussen privatisering en marktwerking aan de ene kant en sociaal beleid, zoals de Melkertbanen, aan de andere kant. Die

positieve uitruil was mede mogelijk gemaakt door het Derde Weg-denken, waarmee sociaaldemocraten afstand namen van de overheid als enige hoeder van het welzijn van het volk en de gereguleerde markt ontdekten als instrument om sociale doeleinden te realiseren.

Inmiddels is het enthousiasme over die Derde Weg danig bekoeld. Wouter Bos, eertijds een exponent van het sociaal-liberale denken, heeft in zijn Den Uyl-lezing van 2010 *De Derde Weg voorbij* nadrukkelijk afstand ervan genomen, door de markt te vergelijken met Bokito, waar je maar het beste een brede en diepe greppel omheen kunt graven. In lijn hiermee pleit de PvdA in haar verkiezingsprogramma ervoor om marktwerking in de publieke sector terug te dringen.

Maar welke positieve uitruil moeten diezelfde Wouter Bos, nu in de rol van informateur, en zijn vvd-collega Henk Kamp dan uitdenken voor het tweede kabinet-Rutte? Als de vvd, anders dan de PvdA, het ontslagrecht ziet als het grootste obstakel voor een goed functionerende arbeidsmarkt en de PvdA, in tegenstelling tot de vvd, ervan overtuigd is dat de woningmarkt alleen kan worden gereanimeerd door de hypotheekrenteaftrek te beperken, is het dan echt het beste dat én het ontslagrecht én de hypotheekrenteaftrek eraan moeten geloven? Dat zou alleen zo zijn als een beleidswijziging altijd beter is dan het oude beleid voortzetten. Maar, gezien de ervaringen uit het verleden, is dat nu juist de vraag. Voordat we enthousiast alle heilige huisjes omver gooien om maar voldoende hervormingsgezind te zijn, verdient het ook serieuze overweging om voor vier jaar een hervormingsmoratorium af te kondigen. Had mijn oud-collega het toch zo gek nog niet gezien?

PAUL DE BEER
Redacteur s&d